

Timár Község Településrendezési Tervének készítéséhez

*„Örökségvédelmi
vizsgálat”*

Tervező:

Art Vital
Tervező, Építő és
Kereskedelmi Kft.
(C-15-1062)

2018.

Külzetlap

Település tervező/ Építész vezető tervező

.....
Véghe József
TT-15-0023
É/1-15-0124

Település tervező / projektvezető:

.....
Labbancz András
TT-15-0378

Régészeti szakértő:

.....
Dr. Bálint Marianna
régészeti szakértő

Tartalomjegyzék

Külzetlap

Tartalomjegyzék

1.	Örökségvédelmi vizsgálat	4
1.1.	A település történeti leírása	4
1.2.	A település régészeti örökségének felmérése	9
1.3.	A védett műemléki értékek települési értékleltára	16
1.3.1.	A világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek	16
1.3.2.	Az országos építészeti örökség elemei	17
1.3.3.	A védetté nyilvánított és nyilvántartott régészeti lelőhelyek	18
1.3.4.	A helyi építészeti örökség települési értékleltára	20
2.	A rendezéssorán tervezett változások hatáselemzése	34
3.	Értékvédelmi terv	38

Felhasznált források

Felhasznált irodalom

1. Örökségvédelmi vizsgálat

Timár örökségvédelmi hatástanulmánya a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 496/2016. (XII. 28.) Korm.rendelet 12. mellékletében meghatározott tartalommal készült.

A tanulmányhoz felhasználásra kerültek korábbi vizsgálati anyagok, Timár közigazgatási területére vonatkozó rendezési tervek, régészeti, történeti, művészettörténeti szakirodalom és különféle adatbázisok anyaga.

A meglévő adatokat helyszíni bejárás (2018. augusztus) során ellenőriztük és azokat a jogszabályi előírásoknak megfelelően a feladathoz igazított formában rögzítettük.

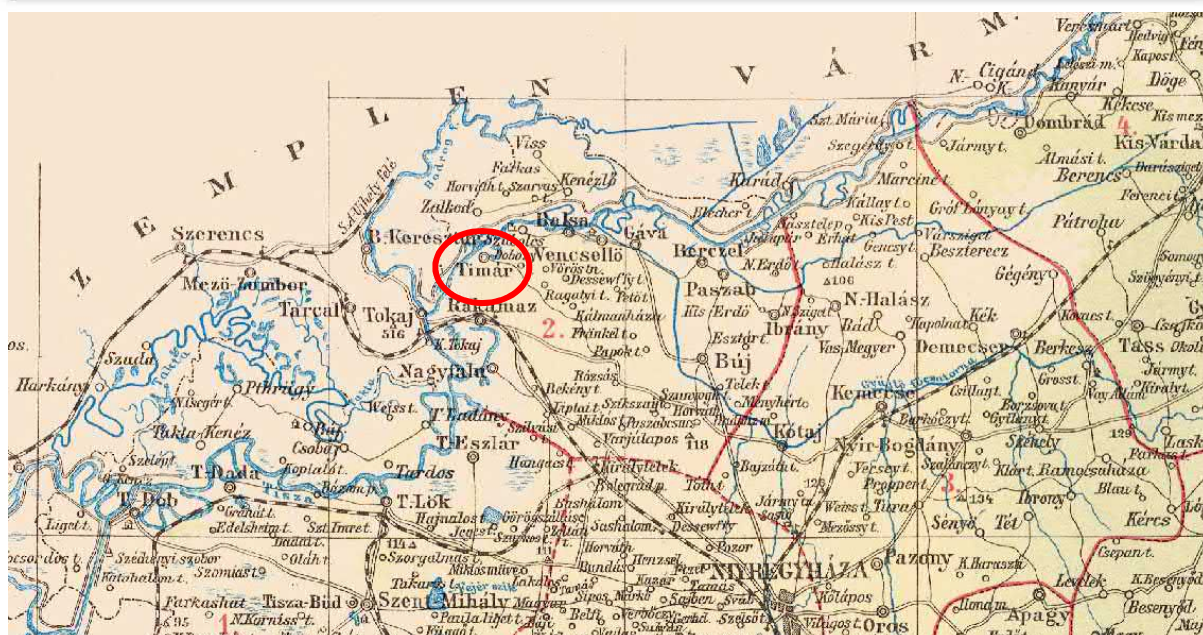
1.1 A település történeti leírása

Ebben a fejezetben vázlatosan, időbeli lineáris folyamatként tekintjük át azokat a tényezőket, történeti és gazdasági folyamatokat, táji változásokat és következményeket, amelyek közvetve vagy, közvetlenül befolyásolták a mai Timár képét, jellegét, településtörténetét.

Mivel a modern kori település élete viszonylag későn indult, a megelőző időszakot csak abban az összefüggésben tárgyaljuk, amelyben hatott a mai állapot kialakulására. Minden ettől független történést, közvetett előzménynek sem tekinthető települést a régészeti fejezet elemez.

Timár község Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati peremén helyezkedik el, Nyíregyházától 34 km-re nyugatra. Területileg a Nyíregyházi járáshoz tartozik a Tiszavasvári kistérség részeként. Idegenforgalmi szempontból az Észak-Alföld turisztikai régióhoz kapcsolódik. A közös önkormányzati hivatal fenntartó község önkormányzata Tiszanagyfalu településen van, de a településen kirendeltség működik. A község területe megközelítőleg 2182 hektár, lakónépessége hozzávetőleg 1290 fő, a területén található lakások száma pedig körülbelül 508 darab.

Timár elhelyezkedését a Tisza-parti fekvés alapvetően meghatározta. A tájat a Tisza anyamedre, valamint a lefűződött kanyarulatok hálójá és a partjaikat borító galériaerdők sűrűje határozza meg. Az ártér máig őrzi az Alföld ősi, vízjárta világának vadregényes arcát. A Tisza medrétől távolodva a nyírségi karakter erősödik.

Szabolcs vármegye a XIX. század végén

Timár a magyar tímár főnévből keletkezett. A faluban egykor a szabolcsi várispánság tímárai laktak, akik a sarunak, cipőknek, övnek való bőrt készítették ki.

A település középkori történetéről nem sokat tudunk. A falu 1009-ben I. István adományából az egri egyházzá lett, amelynek birtokai között sorolják fel 1261-ben is. 1067 körül egy része a szabolcsi várhoz tartozott, ez Vejcsé mellett feküdt. A tatárjárás után a lakatlanná vált szabolcsi várföldet IV. Béla király a Gutkeled nembeli István bánnak adományozza. 1276-ban mint távoleső birtokot Endre püspök elcseréli Karázi Sándor szebeni ispán Egerhez közel eső falvaival. 1332-ben a Debreceni Dózsa által a Karáziaktól megszerzett birtokot a Gutkeled nembeli Bátoriak perrel támadták, amely 1336-ban fejeződött be azzal, hogy a Dózsa fiak e birtokról a Bátoriak javára Kisbátor ellenében lemondanak.

Mindenszentek tiszteletére szentelt egyházának Miklós nevű papja 1332-ben 12 garas pápai tizedet fizetett. A középkori eredetű templomát lebontották.

A község határában a középkorban hajdan több falu állott fenn: Vejcsé, Kisfalud, Endrédtelek.

Vejcsé 1067-ben tűnik fel, amikor az Aba nembeli Péter ispán a Timár közelében fekvő 3 ekényi földjét 2 halással és a Ticca nevű halastóval atyafiainak adományozza. 1354-ben Vojte alakban mint a Bátoriak Timárhoz tartozó üres földje – amely a Fejérmorotva környékén található – merül fel. 1367-ben Timárral volt határos, Timár határába olvadt.

Kisfalud 1367-ben tűnik fel. 1419-ben a Bátoriakat iktatják e birtokba.

Endrédtelek három királyi ekealjra becsült vitás földterület nevéként merül fel 1413-ban, amelyet Szabolcs, Balsa, Vencsellő, Gáva, Szántótelek és Rakamaz birtokok kötött osztanak fel. A felsorolt települések határainak az összeszögellésénél kereshető, e timári határrész neve ma Pusztá.

A település birtokosai között találjuk később a Rákócziakat, majd a Szatmári béke után a kincstáré lett, és egészen a jobbágyfelszabadításig a kincstár birtokában marad.

Vályi András ország leírásában szűkszavúan emlékezik meg a településről:

„Tímár: Magyar falu Szabolcs Vármegyében. Földes Ura a Királyi Kamara, lakosai katolikusok, és reformátusok, fekszik Rakamazhoz nem messze, mellynek filiája; határja olyan, mint Rakamazé.”

Fényes Elek geográfiai szótárában sem találunk részletesebb leírást a faluról: „Timár, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza mellett, Szabolcshoz közel, 259 romai, 583 görög kath., 1 evang., 38 reform., 22 zsidó lak., görög kath. anyateplommal, 47 1/8 első osztálybeli egész telekkel.

A településszerkezetben a középkori előzmények még jól nyomon követhető a XVIII. században készült első katonai felmérés térképlapján. A XVIII. században még egyutcás település volt.

A Rakamazról Szabolcsba vezető út elkerülte magát a települést, a beltelkek szélénél haladt. A település ekkor már kialakult főutcája (Szabadság utca) zsákutca. A telkek a főutca két oldala mentén húzódnak. A középkori templom a főutca déli szakaszán található, az utca nyugati oldalán. A főutcáról egy rövid utcácska ágazik el, amely a Tisza partra vezet.

A térképeknek köszönhetően a település határáról és annak használatáról is rendelkezünk adatokkal. Az első katonai felmérés térképlapja alapján a Tisza medrét széles ártéri erdők kísérték. A településtől közvetlenül keletre és délre húzódtak a szántók. A település keleti határában, ahol már a Nyírségi felszíni formák és a homoktalajok válnak uralkodóvá nagy kiterjedésű, zárt erdőségek húzódnak.

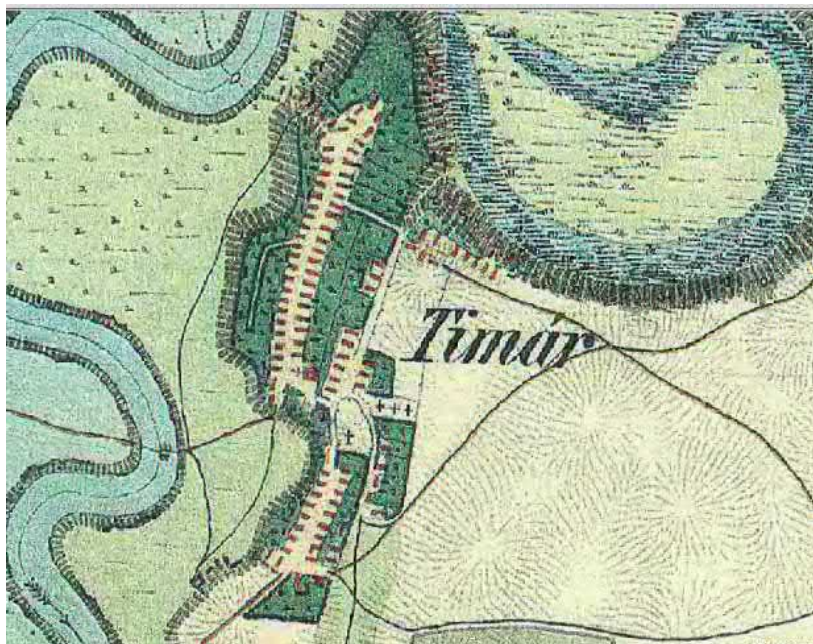

Timár belterülete az első katonai felmérés térképlapján

Timár határa a XVIII. században

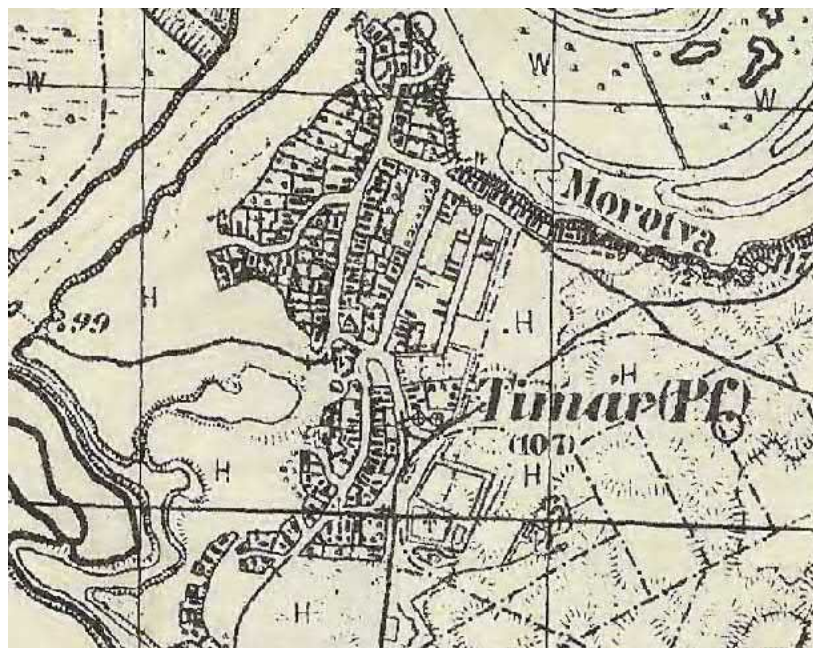
A XIX. század közepén készült második katonai felmérés térképlapján jelentős településszerkezeti változás nem figyelhető meg. Megszilárdul a főutcában az utcára merőleges szalagtelkek rendszere. A település északi irányba történő terjeszkedésének a Tisza kanyarulata szab határt.

Timár a második katonai felmérés térképlapján

A második és a harmadik katonai felmérés között eltelt idő alatt jól megfigyelhető a település növekedése. Újabb utcák nyomvonala alakul ki. Elkezdődik a Bercsényi utca beépítése, és megjelenik az Árpád út, Toldi út, Lehel út nyomvonala. A település közepén a főútból elágazik a Széchenyi utca, és megjelenik a Petőfi utca kezdeménye is.

A térképen már a XVIII. század végén épült görög katolikus templomot ábrázolják.

Timár a harmadik katonai felmérés térképlapján

A település mai szerkezetében mind a mai napig felismerhető a már középkorban kialakult főútca nyomvonala, a jelenlegi Szabadság utca ma is hangsúlyos eleme a településszerkezetnek. A középkori határokat jelentősen túlnőtte, elsősorban délnyugati és északkeleti területek irányában.

1.2. A település régészeti örökségének felmérése

Timár régészeti örökségének összefoglalása elsősorban adattári kutatásokra épül. A települést elkerülték az utóbbi évtizedek jelentős földmunkával járó infrastrukturális beruházásai. Továbbá a település teljes területét érintő szisztematikus és szakszerű régészeti topográfiai kutatás még nem történt. A település régészeti szempontból szinte ismeretlennek tekinthető. A fellelhető adatok a korábbi lelőhely bejelentések és leletmentések eredményei. A lelőhelyekre vonatkozó adatokat a Jósa András Múzeum adattárából, a Miniszterelnökség közhiteles nyilvántartásából¹, valamint a vonatkozó régészeti és helytörténeti irodalom áttekintése alapján állítottuk össze. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek mellett régészeti érdekű területeket is megjelöltünk, ahol nagy valószínűséggel található lelőhely, de ezek pontosítására terepbejárás szükséges.

Régészeti lelőhelynek tekinthető az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók. Régészeti örökség az emberi

¹ A Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongvédelmi Központ jogutódja 2017. január 1-től a Budavári Ingatlanfejlesztési KHT. A régészeti lelőhelyek közhiteles nyilvántartását azonban a Miniszterelnökség vette át.

létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, mely segít rekonstruálni az emberiség történetét és kapcsolatát környezetével. Régészeti örökségünk hazánk múltjának és jelenének pótolhatatlan, egyedi és meg nem újítható forrása, amelynek védelméről a 2001. évi LXIV. törvény rendelkezik.

A Kárpát-medence régészeti szempontból nagyon szerencsés természetföldrajzi tényezőkkel rendelkezik. A délről, keletről, vagy akár a nyugatról érkező régészeti kultúrák, népcsoportok megtalálták letelepedésükhöz, gazdálkodásukhoz szükséges feltételeket.

A Kárpátok koszorújából lefutó, az Alföldre érkező, esésüket veszítő folyók gyakran kényszerülnek helyzetük változtatására. A meanderező folyók sűrű vízhálózatot alakítottak ki a síkvidéki területeken, számos ér, patak, folyás, folyócska kanyargott itt. A folyókat, patakokat, ereket kísérő magaspartok, árvízmentes hátak kiváló lehetőségeket kínáltak települések kialakításához a régészeti korokban.

A XIX. századi folyószabályozási és lecsapolási munkák megkezdése előtt az ország vízben gazdag táj volt. Nem volt ez másképp a Tisza-völgyében és a Nyírség területén sem. A Tiszát széles árterület kísérte, a nagyobb árvizek alkalmával pedig akár 30 km-re is eljutott a folyó vize az Alföldön, a Hortobágyot rendszeresen elöntötte a Tisza.

A Nyírségben a homokhátak között pedig szikes tavak, buckaközi mocsarak sűrű hálózata alakult ki. A tavak vízmentes magaspartjai pedig jó körülményeket kínáltak a régészeti korokban a megtelepüléshez.

A régészeti lelőhelyek jelentős része észrevétlenül beolvad a tájba és csak a felszínen, a szántásban gyűjthető kerámiatöredékek alapján, csak a régész szakemberek számára felismerhetők.

A neolitikum során a Balkán felől érkező innovációk hatására általánossá válik a domesztikált állatok tenyésztése és a növénytermesztés kezdetleges formája. Timár közigazgatási határában térképezett régészeti lelőhelyek értékelése alapján megállapíthatjuk, hogy a település határát a Kárpát-medencébe érkező korai földművelő közösségek igen ritkán telepítették be. Ez egyrészt a természetföldrajzi adottságokkal, de részben akár kutatási hiányossággal is magyarázható. 1965-ben Gombás András a Tölgyfa-dűlőben talált rá az újkőkori lakosság településére, amely bizonyítja, hogy a legkorábbi földművelő közösségek már megtelepültek Timár határában.

Az ország területén található régészeti lelőhelyek speciális csoportját alkotják a földből épített védművek, sáncok, földvárak, erődítések, halmok. Itt az Alföldön legnagyobb számban ezek közül a halmok, kurgánok fordulnak elő, ami igaz Timár határára is. Talán a leglátványosabb, legérdekesebb régészeti lelőhelyek tartoznak ebbe a csoportba, azonban ezen lelőhelytípusok a régészeti lelőhelyek csak apró kis töredékét reprezentálják. Szerencsés esetekben a terepen, a felszínen is jól azonosíthatóak, emiatt nemcsak a régész szakemberek figyelmére tarthatnak számot. A mesterséges építmények már a történeti korokban is felkeltették az emberek

érdeklődését. Az egyes objektumokhoz számos legenda, monda, történet kapcsolódik, amelyek esetenként a földrajzi elnevezésekben is fennmaradnak.

A Kelet-Európai steppéről, a rézkor végén érkező úgynevezett gödör síros kurgánok népe emelte a sírhalmokat, a közösségből kiemelkedő, magas rangúakat megillető tisztelet jeleként. Funkciójuk gyakorlatilag azonos az egyiptomi piramisokéval, csak a kőben szegény Alföldön nem volt lehetőség kőből megépíteni a halmokat.

A kurgánok a régészeti és történeti korokban, minden alkalommal betöltöttek valamilyen funkciót. A rézkor után megtelepedő népek is előszeretettel használták temetkező helyül a halmokat. A régészeti feltárások során több alkalommal kerültek feltárára a kurgánokba később beásott szarmata, valamint népvándorláskori sírok. A Kárpát-medencébe érkező honfoglaló magyarok is szívesen használták őket temetkező helyül. Az Árpád-korban pedig, mint a vidék legmagasabb pontjai, kiváló lehetőséget kínáltak az első templomok helyének kiválasztásához. A középkorban is számon tartották a síkvidék jellegzetes tereptárgyait, mint határjeleket. A középkori oklevelekben fennmaradt határjárások gyakran említik a halmokat, amelyekhez jól lehetett tájékozódni az egyes birtokok határainak leírása alkalmával. A XVI. században az első kéziratos térképeken is feltüntetik a legjelentősebb halmokat, és földmérési jeleket helyeznek el rajtuk.

Timár keleti határa a második katonai felmérés térképlapján

A földvárak, tellek, kurgánok, halmok, sáncok nagy része egyedileg védett régészeti lelőhely, azaz miniszteri határozatban, illetve miniszteri rendeletben kimondott védelem a kulturális örökségvédelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény legmagasabb szintű védelmét jelenti. A

védelem célja elsősorban a további beépítések, bolygatások megakadályozása, hogy a lelőhely minél nagyobb része eredeti összefüggéseiben maradjon fenn az utókornak. Timár esetében egyelőre még a Tölgyfa-dűlőben emelkedő Névtelen-halom esetében nem született ilyen típusú régészeti védelem. A halmot egy természetes homokgerinc tetején alakították ki, a természetes alakulatokat kihasználva, a homokhát megfejelésével.

A kurgánok esetében a 2001. évi LXIV. törvény kimondja, hogy a tájképi jelentőséggel bíró kurgánokat a beruházások során el kell kerülni.

A halmok egyik legnagyobb ellensége a folyamatos mezőgazdasági művelés, a szántás által felgyorsított erózió következtében a halmok gyorsan elvesztik eredeti formájukat, alakjukat, és egyre inkább belesimulnak az alföldi tájba. Pusztulásukat viszont lelassítja az a körülmény, hogy tetejükön nagyon gyakran háromszögletes alappont található.

A kunhalmok felmérését a Hortobágyi Nemzeti Park végezte el, ennek a listának a felülvizsgálatára a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal bevonásával került sor. A 2007-2008. folyamán végzett munka során, a rendszeres terepi munkának köszönhetően számos a listában korábban nem szereplő halom azonosítására nyílt lehetőség, majd a KÖH adatszolgáltatása alapján megszületett 32/2010. (III. 30.) FVM rendelettel módosított 50/2008. (IV. 24.) FVM rendelet, amelynek 1. melléklet 9. pontja alapján: „A Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerben rögzített tájképi elemek megőrzése kötelező. A kunhalom területén a gyeptelepítés előkészítéséhez szükséges talajmunkák kivételével bármilyen talajmunka végzése és a fahasználat tilos.”

Régészeti terepi munkák során azonban tapasztaltuk, hogy újabb halmok azonosítása történt, amelyek bekerültek a közhiteles régészeti nyilvántartásba, de nem feltétlenül kerültek át a Nemzeti Park által vezetett listába, így feltétlenül indokolt és szükséges a listák egyeztetetése, frissítése.

Timár határában, a Tölgyfa-dűlőben emelkedő Névtelen-halom, amely 76059 azonosítószámmal került a közhiteles lelőhely nyilvántartásba, jelentős tájképi értéket képvisel. Ezt a lelőhelyet minden típusú beruházás során el kell kerülni.

Timár határában a bronzkor idején a neolitikumhoz képest megnőtt az ismert régészeti lelőhelyek száma. Kutka Izidor, görög katolikus lelkész számos bronzkori edényt ajándékozott a múzeumnak.

A késő bronzkor idején újabb etnikai változások történnek a Kárpát-medencében, az új népcsoport megjelenésével kialakul a Gáva-kultúra az Alföldön, amely nagy területet népesít be a Tisántúlon. A késő bronzkorban óriási fejlődést ér el a fémművesség, az ékszereken és a használati tárgyakon kívül nagyszámú fegyvert is készítenek ebben a korszakban bronzból. A bronzkori fémművesség jellegzetes darabja az a bronztű, amely Vattamán J. ajándékaént került a múzeumba. Szatmári József halászmester gilisztaásás során további bronzékszereket talált.

A vaskorban újabb népesség érkezik a Kárpát-medencébe. A steppéről érkező nomád szkíták jellegzetes emlékműve, egy szkíta bronz kés a Tölgyfa-dűlőből került elő.

A római császárkor idején sűrűn telepítették be Timár határát a szarmaták. A Tisza utcában nagy mennyiségű szarmata kerámiát figyelhetünk meg a felszínen.

Timár legismertebb régészeti lelőhelye a Béke Tsz, ahol több alkalommal kerültek a felszínre honfoglalás kori sírok. Timár a honfoglalás utáni évtizedektől, egészen a tatárjárásig, amíg a szabolcsi földvár nem veszítette el stratégiai, védelmi szerepét speciális helyzetben volt. A településen ugyanis a szabolcsi földvár ellátását biztosító szolgálónépek lakják. A szolgálónépek temetői ez idáig csak a Béke Tsz területén kerültek felszínre, azonban számítani kell arra, hogy a további köznépi temetők húzódnak a település határában, így szinte bármelyik homokdomb megbontásakor számítani lehet embercsontok, régészeti leletek előkerülésére.

Az Árpád-korban Timár határában több kisebb-nagyobb falu: Kisfalud, Endréd, Vejcsé létezett, amelyeket szinte kizárólag csak a középkori oklevelekből ismerünk, régészeti kutatás még nem érintette azokat. A települések középkori történetéről nem sokat tudunk, azt is elsősorban a fennmaradt oklevelek alapján rajzolhatjuk meg. A középkori oklevelek elsősorban a birtokviszonyokról tájékoztatnak minket, azokban nagyjából a határvitákat, az örökösödési vitákat rögzítették. Az oklevelek alapján így a települések birtoklástörténetét ismerhetjük meg legjobban.

Timár régészeti lelőhelyeinek fenti, vázlatos áttekintése alapján, a számos ismertté vált régészeti lelet ellenére azt a következtetést vonhatjuk le, hogy Timár nem tartozik a régészeti szempontból jól kutatott települések közé. Napjainkig gyakorlatilag elkerülték a régészeti feltárások Timárt, amely alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy tulajdonképpen Timár határában bárhol lehet régészeti lelőhelyre, régészeti leletekre rábukkanni. A település közigazgatási határában több nyilvántartott régészeti lelőhelyet ismerünk, de ez nem jelenti azt, hogy ismerjük valamennyit. A település határában szisztematikus régészeti topográfiai kutatások még nem történtek, így nem került feltérképezésre a település teljes határa. A mellékelt lista csak egy reprezentatív mintavételnek tekinthető, és nem szabad azt a következtetést levonni belőle, hogy ismerjük Timár közigazgatási határában található valamennyi régészeti lelőhelyet. A földmunkával járó beruházások tervezése során mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a jelenleg lehatárolt területeken kívül is kell régészeti leletek előkerülésére számítani. A fenti körülményt ma már a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény is tükrözi, hiszen a jogszabály legutóbbi módosítása megkülönbözteti a régészeti lelőhely és a nyilvántartott régészeti lelőhely fogalmát.

A településen komoly örökségvédelmi kockázatot jelenthetnek a zöld mezős beruházások. A település teljes határát lefedő régészeti topográfia hiányában újabb régészeti lelőhelyre gyakorlatilag a település határában bárhol rá lehet bukkanni különböző földmunkák során. A nagy területű zöldmezős beruházásoknál mindenképpen számolni kell régészeti lelőhelyek

előkerülésével, így különösen fontosnak tartjuk, hogy a zöldmezős beruházások előkészítésénél nagy hangsúlyt kapjon a régészeti örökség felmérése. Javasoljuk, hogy az ilyen típusú beruházások esetén a tervezés legkorábbi fázisában készüljön el a próbafeltárást is magába foglaló előzetes régészeti dokumentáció, vagy örökségvédelmi hatástanulmány, ugyanis csak ennek a dokumentációnak a segítségével lehet csökkenteni a régészeti örökség által jelentett kockázatot. Javasoljuk, hogy a vállalkozások telephelyeinek kiválasztása során a régészeti örökségvédelmi szempontokat is vegyék figyelembe.

A régészeti örökségvédelmi kockázat tovább csökkenthető már korábban kialakított telephelyek korszerűsítésével, azaz a barna mezős beruházások ösztönzésével.

A nyíregyházi Jósza András Múzeum Régészeti Adattárának feljegyzései alapján további régészeti lelőhelyek valószínűsíthetők még Timár határában, azonban a kevés és pontatlan helymegjelölések miatt ezek pontos beazonosítása nem lehetséges.

Paptag

Kutka Izidor görög katolikus lelkész ajándékaént számos őskori, bronzkori edény került a múzeumba.

Bacskai János telke

1973. helyszíni szemle Németh Péter, az elbontott középkori templom helye

Timár határában húzódó nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Tölgyfa-dűlő

közelebből meg nem határozott helyről egy szkíta kés került a múzeumba.

Tölgyfa-dűlő

1965-ben Gombás András végzett helyszíni szemlét egy neolitikus település területén.

Tisza-part

Szatmári József halászmester 1929. augusztus havában gilisztaásás közben talált bronzból készült ékszereket.

Timár határa

Vattamán J. ajándékként egy bronzkori bronztű került a múzeumba.

Vejcse

Okleveles adatból ismert középkori település Tímár határában.

Endrédtelke

Okleveles adatból ismert középkori település Tímár határában.

Timár közigazgatási határában húzódó régészeti érdekű területek

Középkori templom környezete

A középkori Tímár pontos elhelyezkedését, kiterjedését nem ismerjük, annak elhelyezkedésére a középkori eredetű templom elhelyezkedése utal, sajnos ezt a templomot mára már lebontották, helyéről annyit tudunk, hogy Bacsikai János portáján állt. A település középkori központjában a templom állt, amely az első katonai felmérés térképlapjának ábrázolása alapján a mai Kántor-tó keleti partján állhatott. A középkori településhez tartozó épületek, régészeti jelenségek a templom körül húzódtak. A belterületen végzett régészeti kutatások hiányában a középkori település pontos kiterjedésének megrajzolását nem tudjuk elvégezni.

A középkori település maradványait a belterületen modern építési törmelék borítja, amelynek vastagságát régészeti kutatás hiányában nem ismerjük, azonban azt valószínűsíthetjük, hogy egy-egy építkezés pincésintjén már lehet számítani késő középkori-kora újkori településmaradványok előkerülésére. A fentieknek megfelelően a település központjában, a mélyebb alapozási síkkal rendelkező építkezések esetén különös gonddal kell eljárni. Az építkezések földmunkáihoz pedig javasolt a régészeti felügyelet megrendelése.

Tölgyfa-dűlő

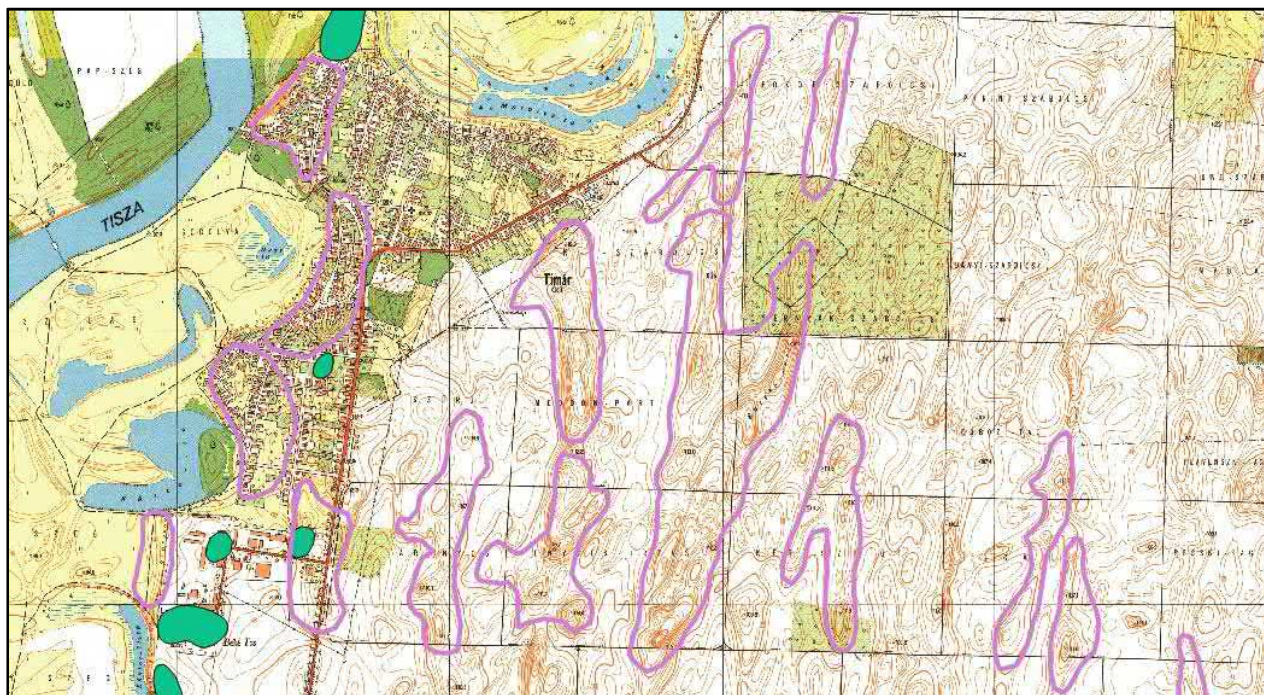
A Tölgyfa-dűlő területéről több alkalommal kerültek felszínre régészeti leletek, de sajnos a leírások pontatlan volta miatt ezek pontos lelőhelyét nem sikerült meghatározni. A dűlő

területén végzett régészeti topográfiai kutatások alkalmával sikerülhet lokalizálni az itt húzódó régészeti lelőhelyeket.

Pap-tag

A Pap-tag területén előkerült régészeti leletek pontos lelőhelyét nem sikerült meghatározni a leírások pontatlan volta miatt. A dűlő területén végzett régészeti topográfiai kutatások alkalmával sikerülhet lokalizálni az itt húzódó régészeti lelőhelyeket.

A Tisza folyószabályozás előtti, eredeti medre mentén húzódó magaspartok a vízközelsége miatt, mindig kiváló lehetőséget biztosítottak a régészeti korokban az emberi megtelepedésre. A ma már levágott, egykori folyókanyarulatok partjai régészeti érdekű területnek minősül, ahol a kulturális örökség védelméről szóló törvény értelmében régészeti leletek előkerülésére kell számítani. A fentiek alapján a Kántor-Tisza, Kántor-tó, Nagy-tó, Morotva-tó partján újabb régészeti lelőhelyek előkerülésére lehet számítani.

Régészeti érdekű területek Timár határában

1.2. A védett műemléki értékek települési értékleltára

1.3.1. A világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek

Timár közigazgatási területén nincs az UNESCO kulturális vagy természeti világörökségi helyszínek közé felvett objektum, terület, és ilyen nem szerepel a magyarországi várományos helyszíneket felsoroló jogszabályban sem.²

² A Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről szóló 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet

1.3.2. Az országos építészeti örökség elemei

Megnevezés	Cím, hrsz	A védeés ideje, módja	Sorszám
Görög katolikus templom	Szabadság u. 23. helyrajzi szám: 106/4, 106/3, 106/2, 106/1,	22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	1.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
A település központjától É-ra, szabálytalan alakú telken, utcasornál beljebb, kis dombon elhelyezkedő, egyhajós, megközelítőleg K-Ny-i irányban tájolt, torony nélküli, későbarokk templom. A templom 1795-ben épült, részben újjáépítve 1948-ban, berendezése: ikonosztázion a XVIII. század végéről. A hajó üvegablakain Keresztelő Szent János, Szent István első vértanú, Damaszkuszi Szent János, Krétai Szent András, Alexandriai Szent Katalin, Szent Ilona ábrázolása jelenik meg. A belső festés Szegedi Molnár Géza festőművész munkája. A templom előtt modern, acélvázás harangláb fogadja be a három harangot.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	
Kép			

1.3.3. A védetté nyilvánított és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Timár közigazgatási határában miniszteri rendelettel védetté nyilvánított régészeti lelőhely nem található.

Timár közigazgatási határában található nyilvántartott régészeti lelőhelyek³

azonosító	lelőhelyszám	név	leírás	HRSZ
24067	1.	Timár 1.	terepbejárás során sikerült térképezni a felszíni kerámiatöredékek szóródása alapján	066/8, 066/9, 092/55, 092/56
24069	2.	Timár 2.	terepbejárás során sikerült térképezni a felszíni kerámiatöredékek szóródása alapján	074/5, 074/6, 075, 077/1
24071	3.	Timár 3.	terepbejárás során sikerült térképezni a felszíni kerámiatöredékek szóródása alapján	072/1, 072/2, 072/3, 072/4
24072	4.	Timár 4.	terepbejárás során sikerült térképezni a felszíni kerámiatöredékek szóródása alapján	066/10
24076	5.	Tölgyfa-dűlő	terepbejárás során sikerült térképezni a felszíni kerámiatöredékek szóródása alapján	066/10, 066/11
36687	6.	Béke Tsz	A műhely és irodaépületek keleti oldalán egy elhordott halomnál 1969-ben egy honfoglalás kori temető 40 sírját tárták fel.	03/1, 03/2, 03/6, 05/1
36688	7.	Béke Tsz II.	A bekötőút mellett egy honfoglalás kori temető 6 sírját tárták fel 1969-ben.	03/8, 05/29, 05/27, 05/11, 05/23
36689	8.	Belterület	A Dózsa Gy. u. 4. szám alatt egy honfoglalás kori temetőre utaló csörgő gombot találtak.	647, 648/1, 648/2, 649, 654, 639, 640, 641, 642, 643, 644
36691	9.	Belterület II.	A Tisza utcában, Szavicskó Mihály és Szücs Antal telkén nagyon nagy mennyiségű szarmata kerámiát gyűjtöttek a felszínen.	46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59/1, 59/2, 60, 61, 62, 63, 64, 022/3
76059	10.	Tölgyfa-dűlő, Névtelen-halom	késő rézkori – kora bronzkori kurgán, halomsír	066/6, 066/7, 066/9

³ A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály adatszolgáltatása alapján

Timár Község Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

82543				05/17, 06/6
	11.	Béke Tsz, déli rész		
36702	12.	Rakamaz 11., Kántor-Tisza mente	terepbejárás során sikerült térképezni a felszíni kerámiatöredékek szóródása alapján	0125/1, 0125/6, 07/24, 06/4, 0125/5
24078	13.	Szabolcs 3.	terepbejárás során sikerült térképezni a felszíni kerámiatöredékek szóródása alapján	026/4, 025, 031/1
36675	14.	Szabolcs 12., Kisfalud	1924-ben a Szabolcs-Rakamazi út építése során kerültek elő az első leletek a lelőhelyről, majd 1971-1975. között végzett ásatás során az Árpád-kori település területén további feltárássra kerül sor.	025, 022/9, 026/2, 026/4, 026/5, 026/3, 031/6, 031/5, 031/4, 031/3, 031/2, 031/1, 034/1, 034/4

1.3.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

Timár Község Önkormányzata megalkotta településképi rendeletét, azonban A településképi védelméről szóló 13/2017. (XII.20.) önkormányzati rendelete nem jelöl meg helyi védelem alatt álló építészeti örökségi elemet Tímár közigazgatási határában.

Timár közigazgatási határában lévő helytörténeti szempontból jelentős építészeti értékek

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Római katolikus templom	Lehel u. 206/1		2.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Modern építészeti kialakítású teremtemplom, utcai homlokzatára illeszkedő toronnyal, nyugati bejárata fölött modern előtető, déli oldalán sekrestye kapcsolódik a hajóhoz. Nyugati, utcai homlokzatát téglából rakott struktúrák tagolják. A tornyot négy oldalon félköríves ablakok törik át. Egyszerű gúla alakú toronysisak fedi. A templom nyugati bejárata előtt Dányi Márta által 1929-ben felállított kőfeszület található, amelyen a Krisztus teste alatt Szűz Mária ábrázolása is megjelenik.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Görög Katolikus Parókia	Szabadság u. 63. 104		3.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Hosszabbik tengelyével az utcával párhuzamosan elhelyezkedő L-alakú, hátsó tornácos épület. Kontyolt nyeregtetős, palafedésű tetővel. Felújított, eredeti épülettömegét megőrző épület.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóépület	Szabadság u. 76. sz. 3		4.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Hosszabbik tengelyével az utcavonalára merőlegesen álló L-alapterületű lakóépület. Kontyolt nyeregtetős, palafedésű tetővel. Az utcai homlokzatot vakolatból kialakított farkasfogas ereszpárkány tagolja. Az épület sarkán armírozás, az ablakok körül vakolatkeret. Az utcai homlokzaton eredeti gerébtokos ablakok. Az épülethez, az utca vonalára merőlegesen melléképületek sora kapcsolódik, pincelejáró, pajta. Eredeti épülettömegét, nyílászáró rendszerét megőrző épület.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

Kép

Timár Község Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóépület Lili Vendégház	Széchenyi u. 1. sz. 742		5.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Az utcára hossz tengelyével merőlegesen álló, oldaltornácos, kontyolt nyeregtetős, nádfedésű népi lakóépület. Felújított, eredeti tömegét megőrző épület.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes népi lakóépület, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóépület	Tisza u. 47		6.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Az utcára hossz tengelyével merőlegesen álló, oldaltornácos, kontyolt nyeregtetős, palafedésű népi lakóépület. Modernizált, eredeti tömegét megőrző épület. A ház végéhez pincelejáró kapcsolódik.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

Kép

Timár Község Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóépület	Bercsényi u. 17		7.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Az utcára hossz tengelyével merőlegesen álló, oldaltornácos, kontyolt nyeregtetős, palafedésű népi lakóépület. Felújított, modernizált, eredeti tömegét azonban megőrző épület.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóépület	József Attila u. 8. 666		8.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
L-alakú, hossz tengelyével az utca vonalára merőlegesen elhelyezkedő lakóház. A hossz tengelyben melléképületek sora kapcsolódik a házhoz: pincelejáró, pajta. Kontyolt nyeregtetős, palafedésű, modernizált, részben felújított, azonban eredeti épülettömegét őrző lakóépület.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóépület	Széchenyi u. 695		9.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Az utca vonalára merőleges hossztengetű, oldaltornácos, utcai homlokzaton kontyolt nyeregtetős, udvari homlokzaton csonkakontyos, deszkaoromzatos népi lakóépület. A lakóépülethez hossztengetűben melléképületek sora kapcsolódik: pincelejáró, csűr, pajta. Épülettömegében eredeti.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

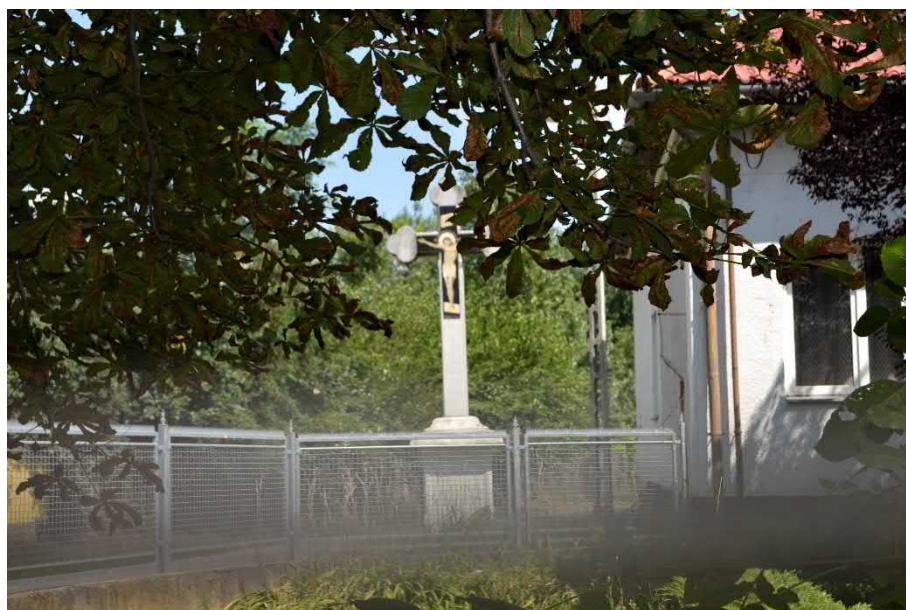
Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Útmenti feszület	Szabadság u. 463		10.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
A település központjában, a Szabolcsra vezető összekötő út keleti oldalán álló kőfeszület, amelyen Krisztus teste festett formában jelenik meg. Talapzatán íves záródású fekete márványtábla, a felirata: Az Isten dicsőségére állította Hovanyecz János és neje Stefán Julianna. Állítva 1906.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	
Kép			
			

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Útmenti fészület	180		11.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
A védett tölgyfa mellett álló kőkereszt, amelyen Krisztus teste festett formában jelenik meg. Talapzatán a felirat: Isten legnagyobb dicsőségére ajánljuk e szent keresztet, hogy őrizze meg községünket, határunkat minden néven nevezett csapásuktól.		A településkarakter szempontjából helytörténeti pótolhatatlan emlék. megőrzése jellegzetes, szempontból	

Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Útmenti kereszt	Szabadság u. 698		12.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Műkő alapon elhelyezett szoborként megfogalmazott Krisztus test a kereszten.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.		

Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védeés ideje, módja	Sorszám
Útmenti kereszt	Széchenyi u. és József Attila kereszteződésében kialakult háromszög alakú teresedésben 674		13.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Széchenyi u. és József Attila kereszteződésében kialakult háromszög alakú teresedésben álló kőkereszt, amelyen Krisztus teste festett formában jelenik meg. A műkő talapzatán fekete márványtábla, a felirata: Istennek dicsőségére a Prokop család emlékére felújították id. Vattamány Dezső leszármazottai és ifj. Prokop Zoltán és felesége Edit.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	
Kép			
			

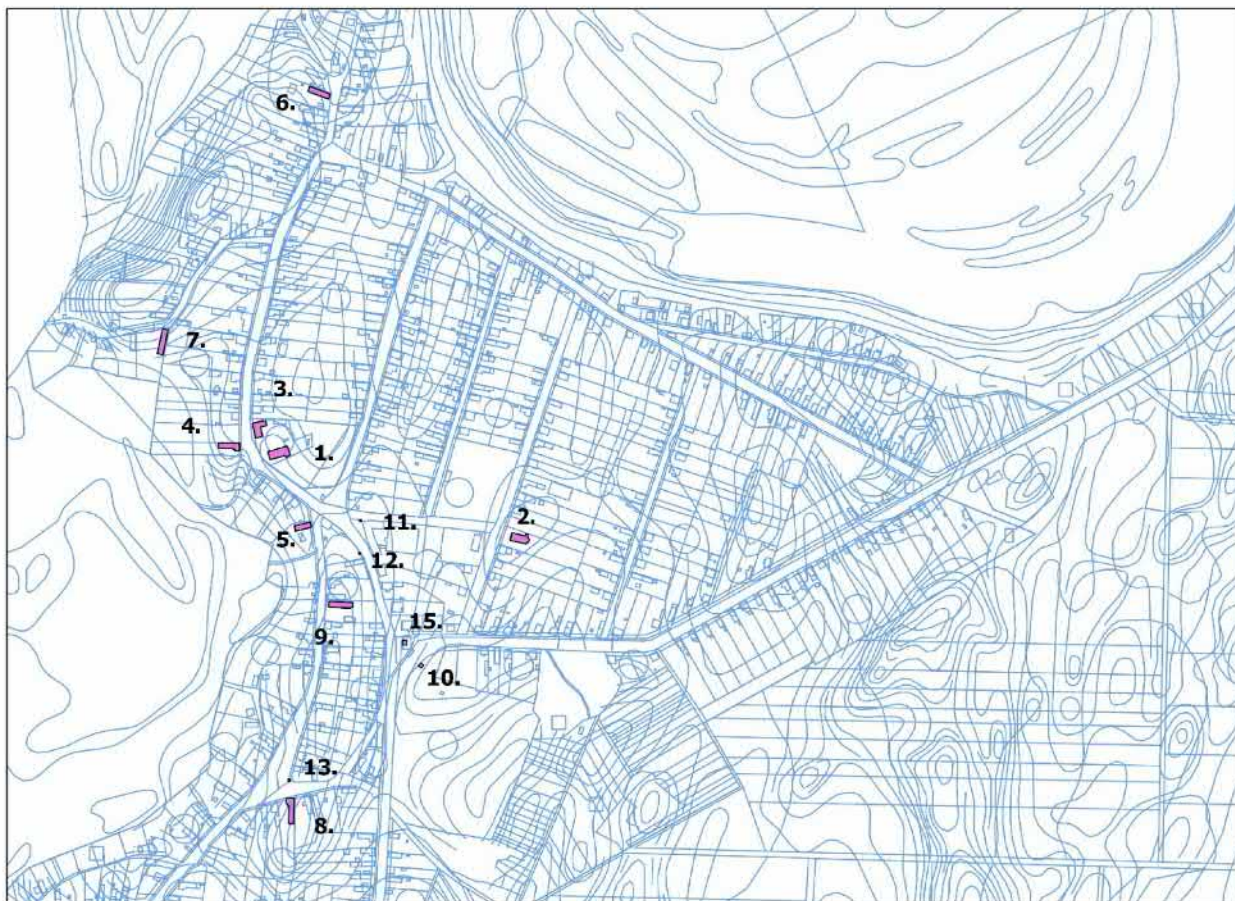
Timár Község Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Útmenti kereszt			14.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Fekete színű márványból faragott útmenti kereszt a Szabadság utca déli végében, kovácsoltvas kerítéssel körbevett.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	

Kép

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Hősök emlékműve	Szabadság u. 190		15.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
3 alacsony betonlépcsőn álló gránitkocka, amelyen műkőből álló kúpos obeliszk áll. Az obeliszken 1848 – 1948 évszámok között az Árpád-sávós címer. Az 1948-as évszám alatt fekete márványtáblán a rendszerváltás utáni hivatalos, Árpád-sávós, kettős kereszt magyar címer. A gránitkockán kereszt alakú fekete márványtábla, rajta a felirat: Timár község elhurcolt I. és II. világháborús áldozatainak emlékére. A márványtáblán továbbá az áldozatok névsora olvasható. Az emlékmű körül térburkolat, amelyet rendezett zöldfelület vesz körbe.	A településkarakter megőrzése szempontjából helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.		
Kép			
			

Timár települési értékvédelmi térképe

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése, változások hatásai a régészeti örökségre, a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő kulturális örökségi értékekre.

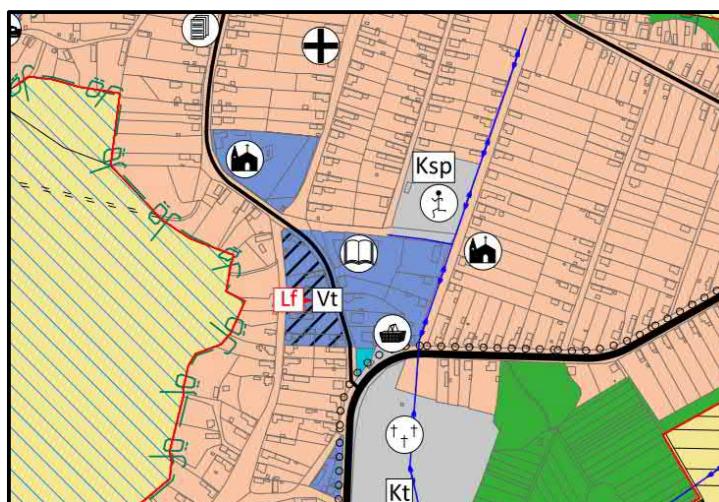
A tervezett módosítások és hatásuk

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
1.	Szabadság utca	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – falusias lakóövezetből településközponti vegyes övezet

Hatáselemzés

A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett terület régészeti érdekű terület, ahol régészeti leletek előkerülésére kell számítani. A változással érintett terület régészeti érdekű területnek minősül azért, mert a Nagy-tó, a Tisza levágott kanyarulatának magaspartján húzódik. A Tisza magaspartján több nyilvántartott régészeti lelőhelyet sikerült térképezni, így a tó keleti partján is nagy valószínűséggel húzódik régészeti lelőhely. Az első katonai felmérés térképi ábrázolása szerint a középkori templom is itt lehetett, amely körül a középkori település húzódik. Ezen a területen a fentiekre hivatkozva középkori régészeti leletek előkerülésére kell számítani.

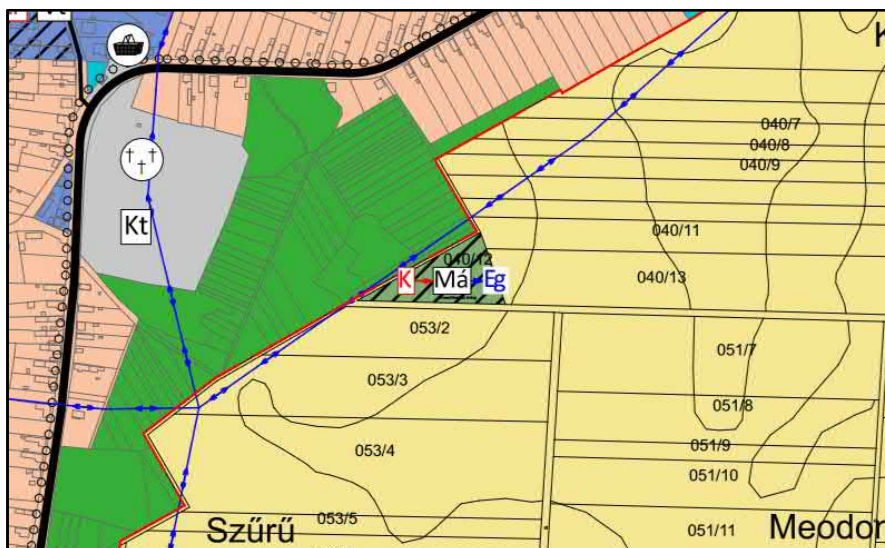
A tervezett esetleges beépítés örökségvédelmi kockázatát a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálatával jelentősen csökkenthetjük. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
2.	040/12 hrsz, az egykori szemétkerakó telep rekultivációja	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –különleges övezetből gazdasági erdő övezet

Hatáselemzés

A tervezett területhasználati változás örökségvédelmi szempontból bolygatott területet érint. A terület átminősítése a régészeti örökségre hatást nem gyakorol. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értéktárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

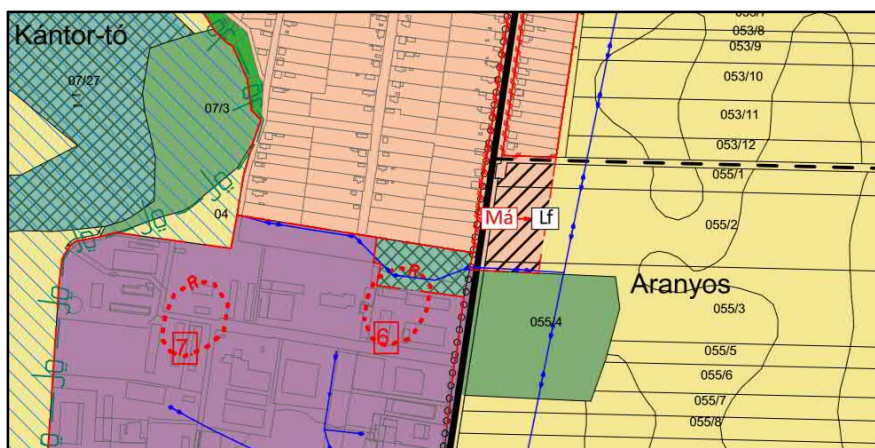

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
3.	055/1-2 helyrajzi számú ingatlanok	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – általános mezőgazdasági övezetből falusias lakóövezet

Hatáselemzés

A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett terület régészeti érdekű terület, ahol régészeti leletek előkerülésére kell számítani. A változással érintett terület régészeti érdekű területnek minősül azért, mert környezetében nyilvántartott régészeti lelőhely húzódik. Az itt található honfoglalás kori temető teljes feltárására nem került sor, a temető továbbhúzódhat keleti irányba.

A tervezett beépítés örökségvédelmi kockázatát a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálatával jelentősen csökkenthetjük. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értéktárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

3.Értékvédelmi terv

A település mai szerkezete megtartotta középkori eredetét. A középkori eredetű városszervező erők máig hatnak Timár településszerkezetére: a középkori nyomvonalon futó Szabadság utca meghatározó eleme a községnek.

A modern településrendezési eszközök legfontosabb feladata a középkori településszerkezeti elemek megőrzése és az utókorra történő hagyományozása.

A hagyományos beépítések a központban őrzik a település falusias jellegét

A település őrzi falusias jellegét, amit jól jeleznek a hagyományos szalagtelkekhez köthető, az utcára merőleges tengelyű beépítések. Az utca tengelyre merőlegesen elhelyezett tornácos parasztházak kedves színfoltjai a település arculatának, eredeti állapotában fennmaradt épületet ennek ellenére szinte nem is lehet találni a településen. Eredeti épülettömegét őrző, modernizált változataik azonban meghatározó elemei a falusias utcaképnek.

A település népi építészeti öröksége ma már csak nyomokban fedezhető fel. Sajátosan helyi építkezési módhoz tartoztak a lakóházhoz közvetlenül kapcsolódó melléképületek: pincelejáró, csűr, pajta.

A népi építészet emlékei a településen

A második világháború után jelentősen átalakult a település képe. A népi építészet hagyományos tornácos épületei egyre inkább kezdtek háttérbe szorulni és gyorsan terjedtek a komfortos Kádár-kocka lakóépületei. Ennek a folyamatnak köszönhetően a népi építészeti emlékek alig maradtak a településen. Ezeknek a megőrzésére is indokolt volna nagyobb figyelmet fordítani. Javasoljuk további népi lakóépületek helyi védelem alá helyezését. A rossz műszaki és statikai állapotuk miatt ezek az épületek hamarosan megsemmisülhetnek.

A fent felsorolt épületek alkalmasak akár tájház kialakítására is, a település összegyűjtött néprajzi értékeinek bemutatására. A népi épületek fennmaradása a településkarakter megőrzése szempontjából indokolt, ugyanis utcaképi, településkarakteri szempontból meghatározó, helytörténeti, kultúrtörténeti szempontból jelentős épületek.

Ha áttekintjük ezeknek az épületeknek az állagát azt tapasztaljuk, hogy egy részük üresen áll és gyakorlatilag mindegyik korszerűsítés, modernizáció, felújítás előtt áll. Ezen épületek felújítása során a legnehezebb feladat a mai XXI. századi funkció megtalálása, amely szinte az egyedüli biztosítéka ezen régi épületek fennmaradásának. A megtalált funkció mellett fontos szerepet játszik még az új funkcióhoz kapcsolódóan az épületek modernizálása, esetleges bővítése, amelyet csak az épületek építészeti értékeinek figyelembevételével, hangsúlyozásával, megőrzésével lehet megvalósítani.

A térségben egyre nagyobb mértékben jelentkezik a falusi vendéglátás, az idegenforgalmi funkció. A népi lakóépületek vendégházzá történő átalakítása meg is indult a településen. A helyi értékeket figyelembe vevő településképi rendeletnek nagy szerepe lesz abban, hogy ezeknek az épületeknek a modernizálása, korszerűsítése a településkarakter megőrzése mentén történjen.

Modernizált, valamint modernizálás előtt álló népi épületek a Bercsényi, Szabadság és a József Attila utcában

A helyi védelem célja a falusias településkarakter, beépítési mód, a telkek utcai beépítési vonalának, az utcakép, településszerkezet megőrzése.

A helyi értékek védelmét a megfelelő helyi jogszabályi környezet biztosíthatja. A helyi építési szabályzat és a helyi értékvédelmi rendelet felülvizsgálatához kapcsolódóan Timár község önkormányzata megalkotta településképi rendeletét⁴, amely tartalmazza a településképi

⁴ Timár Község Önkormányzata Képviselő-testületének a településkép védelméről szóló A településkép védelméről szóló 13/2017. (XII.20.) önkormányzati rendelete

véleményezésre, a településképi bejelentésre és kötelezésre, a helyi építészeti értékek védelmére és a településképi követelményekre vonatkozó előírásokat, a helyi értékvédelem alá helyezett értékekre vonatkozó településképi követelményeket, az új beépítések meglévő építészeti értékekhez történő illeszkedését biztosító előírásokat.

A településképi rendeletben a helyi védett épületek, építmények esetén meg kell határozni a következőket:

- településképhez való illeszkedést biztosító anyaghasználatra, tömegformálásra, homlokzati kialakításra, zöldfelület kialakításának módjára vonatkozó előírásokat.
- reklámok, reklámberendezések, cégerek, és egyéb műszaki berendezések elhelyezésére és alkalmazására, illetve tilalmára vonatkozó rendelkezéseket.

Az országos védelemmel nem rendelkező értékek esetén legfontosabb feladat a településképi rendeleten belül a helyi építészeti értékek védelmére vonatkozó előírások megalkotása.

A helyi lakosság bevonása és a cél érdekében történő összefogása komoly jelentőséggel bírhat az értékek megőrzése terén.

Az országosan védett értékek szinte teljes hiánya mellett jobban kellene tudatosítani a település arculata szempontjából fontos, a környezet minőségére kisugárzó hatással bíró építészeti értékeket. Ebből a szempontból indokolt lehet a helyi védett értékek listájának bővítése.

A település régészeti örökségének védelmével kapcsolatosan hangsúlyozzuk, hogy a településen komoly örökségvédelmi kockázatot jelenthetnek a zöld mezős beruházások. Ahogyan fentebb említettük, Timár nem tartozik a régészeti szempontból jól kutatott települések közé, így újabb régészeti lelőhelyre gyakorlatilag a település határában bárhol rá lehet bukanni különböző földmunkák során. A nagyfelületű zöldmezős beruházásoknál mindenképpen számolni kell régészeti lelőhelyek előkerülésével, így különösen fontosnak tartjuk, hogy a zöldmezős beruházások előkészítésénél nagy hangsúlyt kapjon a régészeti örökség felmérése. Javasoljuk, hogy az ilyen típusú beruházások esetén a tervezés legkorábbi fázisában készüljön el a próbafeltárást is magába foglaló előzetes régészeti dokumentáció, ugyanis csak ennek a dokumentációnak a segítségével lehet csökkenteni a régészeti örökség által jelentett kockázatot. Javasoljuk, hogy a vállalkozások telephelyeinek kiválasztása során a régészeti örökségvédelmi szempontokat is vegyék figyelembe.

A régészeti örökségvédelmi kockázat tovább csökkenthető már korábban kialakított telephelyek korszerűsítésével, azaz a barna mezős beruházások ösztönzésével.

Felhasznált források

Az Első Katonai Felmérés. A Magyar Királyság teljes területe. 1782-1785. ARCANUM DVD-ROM. 2004.

A Második Katonai Felmérés. A Magyar Királyság és a Temesi Bánság. 1819-1869. ARCANUM DVD-ROM. 2005.

A Harmadik Katonai Felmérés. 1869-1887. ARCANUM DVD-ROM. 2007.

Lipszky János: A Magyar Királyság és társországai térképe és névtára. 1804-1810. ARCANUM DVD-ROM. 2004.

Az 1715. évi országos összeírás. ARCANUM DVD-ROM. 2004.

Google Street View

Felhasznált irodalom

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Budapest, 1891.

Szabolcs vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. A „Magyarország vármegyéi és városai” állandó munkatársainak közreműködésével szerkeszti Dr. Sziklay János és Dr. Borovszky Samu. Budapest, 1896.

Alispáni jelentések 1933. II. 100.

Alispáni jelentések 1931. 104.

Alispáni jelentések 1915. 153.

Ecsedy István: Kora rézkori sírok Szabolcsról. FA XXVIII. (1977) 11-38.

Fodor, I.: Vorbericht über die Ausgrabungen am Szabolcs-Vontatópart und in Szabolcs-Kisfalud. ActaArchHung 28(1976) 371-382.

Istvánovits Eszter-Lőrinczy Gábor: Régészeti ásatások és leletek Szabolcs-Szatmár megyében 1981-83. In: Régészeti tanulmányok Kelet-Magyarországról. Szerk: Németh Péter. Folklor és Etnográfia 24. Debrecen 1986. 164.

Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest, 1997.

Kovács László: A timári honfoglaláskori temetőmaradványok. ComArchHung 1988. 125-158.

Mező András – Németh Péter: Szabolcs-Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára. Nyíregyháza, 1972.

A múlt emlékei Szabolcs-Szatmár megyéből. szerk.: Czagány Kálmán – C. Kürthy Zsuzsanna.

Németh Péter: A középkori Szabolcs megye települései. Debrecen

Az ezerarcú Nyírség. Varázsos tájak. szerk.: Tóth M. Ildikó. Nyíregyháza, 2000.

Táj, település, régió. szerk.: Enyedi György – Horváth Gyula. Magyar tudománytár 2. MTA Társadalomkutató Központ – Kossuth Kiadó. Budapest, 2002.